
Plezier in mijn werk

In de druilregen liep ik met hem op. We kwamen van het voetbalveld. De wedstrijd was afgelast op het laatste ogenblik. Een lege Zondagmiddag lag voor ons, niets te zien van voetbal.

Ik kende hem van de tribune, verder niet. Op de hoek gekomen vroeg hij me mee, een kop koffie drinken in het café. Zo kwamen we aan de praat. Ik heb er nog vaak moeten denken aan wat hij zei. Via allerlei koetjes en kalfjes kwamen we op ons werk. Op zo'n regenachtige Zondagmiddag zie je dat niet zo plezierig, want wat doe je tenslotte? Ik zei dat ook. Maar toen kwam hij los.

„Er is eens een grote enquête geweest met een mooie naam,” zei hij. „Hoe staat het met Uw arbeidsvreugde?” Duizenden antwoorden zijn er op binnengekomen en die antwoorden zijn geregistreerd en bestudeerd en gewikt en gewogen. Maar ze zeiden eigenlijk allemaal: „Het gaat niet om de vreugde in de scheppende arbeid zonder meer, maar om de waardering, die we voor ons werk vinden bij onze vrouw thuis, of bij de kameraads waar we mee omgaan en bij onze baas. We willen allemaal goed tot ons recht komen. Op dat punt zijn we allemaal gelijk.” Het verlangen om in onze omgeving een flinke kerel te zijn, een vent waar ze respect voor hebben, dat verlangen heeft U en dat heb ik: dat hebben we allemaal”, zei hij, en vervolgde.

„Maar hoe staat het nu met U? Heeft U plezier in uw werk? Of lijkt het U maar een onbelangrijk onderdeel van het reusachtige arbeidsproces, dat zich afspeelt in het bedrijf, waar U werkzaam bent? Is het in uw ogen eentonig of zelfs leeg en nutteloos en kunt U het daardoor niet brengen tot die innerlijke voldoening, die nodig is om U een gelukkig mens te voelen?”

Zo onbelangrijk kan het niet zijn. Vergeet niet, dat het bedrijf U een kostbaar werktuig in handen heeft gegeven, een machine, die een belangrijk bedrijfskapitaal vertegenwoordigt. Dat doet het bedrijf niet voor niets: het bewijst daarmee, dat het voldoende vertrouwen in U heeft. Het wordt zonder aarzelen aan uw handen toevertrouwd. Meer nog: er komt nog wat bij; er is immers een streven naar grotere productie en die grotere productie hangt voor een deel af van nieuwe en nog kostbaarder machines. Als die door de directie nodig worden geacht, dan zullen zij er komen en dan bent U het weer, die er mee zal moeten werken. Zo onbelangrijk is U dus kennelijk niet”. Hij keek me aan of hij me nu gevangen had.

„Aha, U loopt rond met het gevoel, dat U niet weet waarvoor U werkt, Natuurlijk moet U dat weten. U moet weten waarvoor U zich uitslooft, dat is nog al wies zou ik zo zeggen. Daar heeft ieder mens recht op. Maar dat vereist dan ook meteen van U een wat ruimere blik”. Hij hield even op. Schoof zijn koffiekop wat verder naar achteren op de tafel. Hij keek mij nu recht aan. Zijn toon veranderde.

„Kijk eens”, zei hij, „vroeger was dat zo gesteld, dat je het hele product zelf fabriceerde en dat je dus na volbrachte dagtaak met een voldaan gevoel op je werk kon neerkijken — dat heb ik nu gemaakt: ik ben een man, die zijn vak verstaat.

Ja, zo direct leeft een mens in het moderne productieproces nog maar zelden met zijn werkstuk mee. Dat kan niet als je maar een onderdeelje fabriceert. Je bent deel geworden van een groep, deel geworden van een grote onderneming — en die grote onderneming maakt de dingen goedkoper en beter, dan een werkmans alleen het zou kunnen doen, al

was hij ook nog zo'n goeie vakman. Dat is punt één; het is nu niet meer: IK heb dat ding gemaakt! Het is nu: WIJ hebben dat gemaakt, en de heren van het kantoor weten dat en stellen je telkens in staat kennis te nemen van het product, zoals dat de fabriek verlaat, als eindresultaat van onze gemeenschappelijke inspanning. Op fabrieksexcursies mag je vrouw en familieleden introduceren en dan kun je trots laten zien: die machine, die prachtige stoffen, die textielgoederen, die geweldige stapel producten hebben wij nu in zo en zoveel tijd gefabriceerd! Je personeelscommissie laat je bedrijfsfilms zien, waarin tot uiting komt, hoe belangrijk ieders aandeel is in het grote geheel. Je bent een belangrijk onderdeel van het ver gespecialiseerde arbeidsproces, dat er toe bijdraagt de industrieproducten goed en goedkoop te vervaardigen en binnen het bereik van zoveel mogelijk mensen te brengen. Mechanisatie is daarbij onvermijdelijk. Zonder mechanisatie was er geen elektrisch licht, geen stofzuiger, geen naaimachine, geen goed en goedkoop kostuum en geen fleurig sporthemd voor de Zondag. De mechanisatie heeft gemaakt, dat deze dingen in massa kunnen worden vervaardigd en dus gemeengoed konden worden.

Vroeger maakte ik een kast, zegt de man van de cirkelzaag in een houtfabriek, en daar was ik trots op — kom daar nou er'es om..... Dat moet nu worden: trots op het werk, dat WIJ hier maken, want onze „ik-maatschappij” is allang in een „wij-maatschappij” veranderd. De arbeidsvreugde van weleer had ontegenzeggelijk een grote culturele waarde, maar ook de onvermijdelijke arbeidsdeling van tegenwoordig draagt belangrijk bij tot onze cultuur. Want je eenvoudiger, je gemakkelijker arbeid in het bedrijf geeft je een ruimer bestaan dan weleer en laat je krachten over voor liefhebberijen en geestelijke arbeid in de avonden. De mechanisatie heeft je dagtaak aanmerkelijk bekort en zal daarmee voortgaan.

Alleen in deze overgangstijd is er nog plaats voor de gedachte, dat die verregaande specialisatie in het bedrijf en die altijd voortschrijdende mechanisatie een stuk cultuurverlies betekent. Dit gevaar bestaat, wanneer je niet doordrongen bent van de „wij-gedachte”, van de gedachte dat jij en je mede-arbeiders het dan toch maar klaarspelen om gezamenlijk een wereld van luxe te openen voor je medemensen, die dat op hun beurt weer doen voor jou! Als je die gedachte niet hebt, dan is dat gevaar misschien echt aanwezig”.

Hij pauzeerde, een beetje buiten adem. „En het is geen theorie wat ik zeg”, hervatte hij, „maar dat zal je zelf wel zien. Denk er maar eens over na”. En plotseling stond hij op, betaalde en verdween door de deur in de regen. Rare vent, dacht ik en stapte ook, dat heeft hij allemaal uit een boekje. Maar mijn vrouw gaf hem gelijk.